

JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME TELLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES

Ügyszám: AJB- 4432/2019

**A jövő nemzedékek szószólójának figyelemfelhívása
a nemzet közös örökségét és az egészséges környezethez való jogot
érintő közigazgatás átszervezés során irányadó alkotmányossági szempontokra**

A jövő nemzedékek szószólójaként az Alaptörvényből és az alapvető jogok biztosáról szóló törvényből fakadó kötelezettségem felhívni a figyelmet a jövő nemzedékek érdekeit várhatóan hátrányosan érintő folyamatokra. Ezek között érdemel említést, hogy a közigazgatási reform részeként a jelentős, a közigazgatás egészét átfogó és folyamatos szervezeti átalakítások alkalmasak arra, hogy közvetlenül befolyásolják az Alaptörvény P) cikkének hatálya alá tartozó a nemzet közös örökségének védelmét, valamint az egészséges környezethez, illetve a testi és lelki egészséghez való jog érvényesülését, érvényesítését és érvényesíthetőségét. Arról sem feledkezhetünk meg, hogy a szervezeti átalakítások mellett folyamatosan változnak azok az eljárási szabályok is, amelyek kihatással vannak az anyagi jogi szabályok meghatározására.

Az Alaptörvény jövő nemzedékek érdekeinek védelmére vonatkozó szabályainak értelmezése során az Alkotmánybíróság számos határozatában – legutoljára a 4/2019. (III.7.) AB határozatban – világossá tette, hogy az itt elsődlegesen megjelenő visszalépés tilalma szempontjából egyképpen értékelendők mindazok a jogszabályok, amelyek megváltoztatják a környezetvédelmi szolgáltató anyagi jogi, eljárási, és szervezeti kereteket. Az Alkotmánybíróság azt is egyértelművé tette, hogy az anyagi jogi követelmények meghatározásának eljárási rendje és a szervezeti szabályok között közvetlen kapcsolat van, ezért az állam az ezzel összefüggő módosítási elképzeléseket minden esetben köteles a visszalépés tilalma szempontjából előzetesen vizsgálni. Az Alkotmánybíróság 4/2019. (III.7.) AB határozatában megállapította, hogy a környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőségek kormányhivatali integrációjakor e vizsgálat elmaradt, és ezért hiányoznak azok az eljárási szabályok, ami miatt az új rendszerben nem biztosítható a korábbival azonos szintű védelem. Az Alkotmánybíróság megállapítása szerint e mulasztás olyan súlyos, hogy az *az Alaptörvény P) cikke (1) bekezdéséből és XXI. cikke (1) bekezdéséből fakadó mulasztással előidézett alaptörvény-ellenességet* idézett elő, melynek megszüntetésére 2019. június 30-áig adott határidőt.

Tekintettel arra, hogy a mulasztásos jogsértést megszüntető jogalkotás a mai napig nem történt meg és a közigazgatási reformra való hivatkozással további eljárási és szervezeti változások várhatóak, az Alkotmánybíróság értelmezéséből is kiindulva, szükségesnek tartom felhívni a jogalkotó figyelmét arra, hogy e szabályok módosítása előtt a vonatkozó tervezeteket hármas értékelés szűrőjén át kell vizsgálnia.

Az Alkotmánybíróság a szervezeti átalakítások kapcsán a fenti döntésében a következő alkotmányos követelményt fogalmazta meg: „[a] környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 66/A.

§ (1) bekezdésének, valamint a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 38/A. § (1) bekezdésének alkalmazásakor az Alaptörvény P) cikke (1) bekezdéséből és XXI. cikke (1) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a környezetvédelmi és természetvédelmi hatósági hatáskör címzettje döntéshozatala során a környezetvédelmi, illetve természetvédelmi szempontokat ne rendelje egyéb szempontok alá.

Mindezek alapján a jogalkotó részére egyrészt kötelező elvárás, hogy a módosítási javaslatokat a visszalépés tilalma szempontjából értékelje, másrészt vizsgálnia kell azt is, hogy az eljárási és szervezeti szabályok változása miként járul hozzá a fenti határozatban körvonalazott, mulasztásból fakadó alaptörvény-ellenesség megszüntetéséhez, harmadrészt pedig arról sem feledkezhet meg, hogy a módosítások miként befolyásolják az alkotmányos követelménynek megfelelő jogalkalmazást. A fentiekre figyelemmel e hármas értékelés kapcsán az alábbi szempontok vizsgálatát tartom elengedhetetlennek:

1. A visszalépés tilalma:

A közigazgatási reformfolyamatnak fontos részét képezi az eljárási szabályok megváltozása, amelynek egyik következménye lesz, hogy a tevékenység megkezdését engedélyhez, bejelentéshez kötik, avagy a környezethasználót akár minden bejelentési kötelezettség alól mentesítik. Az eljárási szabályok módosítása az anyagi jogi szabályok meghatározásának, érvényesítésének és betartatásának tényleges rendjét változtatja meg.

Az Alaptörvény P) cikke nem csak az állam, hanem mindenki kötelezettségévé teszi a nemzet közös örökségének védelmét, ebből következően az ezzel kapcsolatos szabályok megalkotása, módosítása és végrehajtása során nem csak az állami szereplők, hanem az alkotmányos kötelezettség többi címzettjének véleménye is alapvető fontosságú. Ezt szolgálja a társadalmi egyeztetés eljárási rendje is, mely akkor válik érdemivé, ha a jogalkotási folyamat részeként elkészül az elvárt, használható (és nyilvános) hatásvizsgálat, amelyet tényleges tartalmában bocsátanak társadalmi egyeztetésre, annak érdekében, hogy az eltérő vélemények érdemben vizsgálhatókká válhassanak. Az ilyen jogalkotás alkalmas többek között a fenti alkotmányos követelmények teljesülésének biztosítására.

A visszalépés tilalmából az is következik, hogy az anyagi, eljárási, vagy szervezeti változások miatt az elővigyázatosság és a megelőzés elvén nyugvó jogszabályok által biztosított védelmi szint – mint eredmény – nem csökkenhet, és nem váltható fel a csupán utólagos szankciókkal biztosított védelmi rendszerrel, kivéve, ha azt más alkotmányos érték vagy alapvető jog védelmének szükségessége indokolja, és abban az esetben is csak azzal arányos és szükséges módon.

Mindezek alapján az alábbi általános megállapításokra juthatunk.

- **Az engedély:** Az engedély elsődleges szerepe szerint lehetőséget ad a hatóságnak arra, hogy a jogszabályokban rögzített anyagi jogi követelményeket a tevékenység megkezdése előtt az egyedi viszonyokhoz lehessen igazítani, ezért ez **nem váltható fel bejelentésre akkor**, ha
 - a hatásterület igénybevétele, terheltsége, jellege és védettsége, illetve a szinergikus hatások elkerülése érdekében szükség van a jogszabályokban megfogalmazott anyagi jogi követelményeken túl, egyedi követelmények meghatározására.
- **A bejelentés:** A tevékenység előtti bejelentési kötelezettség a hatóság számára lehetőséget ad arra, hogy a tevékenység megkezdése előtt ellenőrizze, vajon a környezethasználó elképzelései megfelelnek-e az anyagi jogi követelményeknek. Figyelemmel arra, hogy a bejelentés

jogintézményének nem az az elsődleges célja, hogy anyagi jogi követelményeket határozzon meg, **ezért, a bejelentés nem váltható fel a tevékenység bejelentés nélküli megkezdésével akkor**, ha

- az anyagi jogi szabályoknak való megfelelés hiánya veszélyeztetheti, illetve károsíthatja a nemzet közös örökségét, illetve korlátozhatja az egészséges környezethez való jog érvényesülését, érvényesítését.

- **Az engedélyezésnek és bejelentésnek jelentős tulajdonvédelmi funkciói is vannak.** Ezért **nem szüntethetők meg** az államot/önkormányzatot – mint a nemzeti vagyon tulajdonosát – terhelő kötelezettség teljesítésének feltételeit biztosító ezen eszközök. Ahogy azt az Alkotmánybíróság megállapította, e kötelezettség tartalmát egyrészt az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése szerinti hármas kötelezettség (fenntartás, védelem, jövő nemzedékek számára való megőrzés), másrészt az Alaptörvény 38. cikke szerinti vagyonkezelési kötelezettség (a jövő nemzedékek érdekeinek figyelembe vétele) adja.¹
- **A környezethasználat nyomonkövetése és rendszeres ellenőrzése, valamint a terepi jelenlét elválaszthatatlan része az elővigyázatosság és megelőzés elvére épülő szabályozásnak,** különösen mert
 - ezen keresztül biztosítható az anyagi jogi követelmények betartásának elmaradása esetén a hatékony állami beavatkozás,
 - az eljárási és anyagi jogi szabályokat be nem tartók felderítése és a velük szembeni állami fellépés;
 - a nemzet közös örökségének – mennyiségének és minőségének – számbavétele, nyilvántartása, szükség esetén a védelmi intézkedések megtétele.

A visszalépés tilalma szempontjából a **döntéshozatali eljárás, illetve a döntést hozó személyének megváltozása esetén a feltételek megteremtésének és a felkészülési idő biztosításának is jelentősége van.** Amennyiben a jogszabályokat úgy változtatják meg, hogy azzal módosul a környezethasználattal kapcsolatos döntések állami befolyásolásának eddigi rendszere és módja, akkor az új döntéshozatali rendszereket és azok feltételeit szintén értékelni kell a visszalépés tilalma szempontjából. Ahogy azt az Alkotmánybíróság is kiemelte, a jogalkotó alkotmányos feladata az előterjesztés kellő megalapozása, a visszalépés tilalmába ütközés kizárása, amit szakmai vizsgálattal kell alátámasztania, bizonyítva azt, hogy a szabályozás „[...] *nem okoz adott esetben akár visszafordíthatatlan károkozást, illetőleg nem teremti meg egy ilyen károkozás elvi lehetőségét sem*”.²

A döntéshozatali rendszer módosítása nem érintheti azt az általános alaptörvényi kötelezettséget, hogy a környezethasználatról döntést hozó az elővigyázatosság és a megelőzés elvét figyelembe véve köteles dönteni.

E kötelezettségnek akkor tud megfelelni, ha ennek nélkülözhetetlen feltételei adottak. Ez magában foglalja nemcsak a környezet állapotának és arra hatást gyakorló tényezőknek ismeretét, hanem azt is, hogy maga a döntéshozó alkalmas és felkészült legyen a döntés meghozatalára. Emlékeztetni kell arra, hogy a visszalépés megítélésakor a viszonyítási alap a meglévő védelmi szint, tehát egyrészt a környezethasználat megkezdése előtt kell megállapítani azokat az anyagi jogi követelményeket, amelyek tiszteletben tartása mellett nem áll fenn a környezet veszélyeztetése és károsítása, másrészt az államnak (az államot aktuálisan

¹ 13/2018. (IX. 4.) AB határozat [54]

² 13/2018. (IX. 4.) AB határozat [20]

képviselő szervezetnek) alkalmasnak kell lennie arra, hogy e követelmények betartását ki is tudja kényszeríteni.

A jogszabályokkal biztosított adott védelmi szint ugyanis ez esetben azt jelenti, hogy a környezethasználó tevékenységét jogi kötelező erővel bíró és az állam által kikényszeríthető szakmai követelményeknek megfelelően kezdi meg, folytatja és fejezi be. Minél kevésbé vesz részt ugyanis az állam hatósági rendszere az anyagi jogi követelmények meghatározásában a tevékenység megkezdése előtt, annál nagyobb jelentősége van annak, hogy a környezethasználó mennyire ismeri az anyagi jogi követelményeket, hozzáfér-e azokhoz az adatokhoz, amelyek alapján – az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdéséből fakadó kötelezettségének – megfelelő, megalapozott döntést tud hozni. Alapvető jelentőségű továbbá, hogy a hatóság felkészült-e arra, hogy a környezethasználó döntését a védett értékek védelme és alapvető jogok érvényesülése szempontjából megfelelő rendszerességgel ellenőrizze. A visszalépés tilalma szempontjából egységben kell értékelni az állami szervek valamennyi hatósági és igazgatási feladatát, valamint azok ellátására való alkalmasságát. Ez következik az Alkotmánybíróságnak abból a megállapításából, hogy „[a] környezet- és természetvédelem alkotmányos szervezeti területében is kifejeződik ugyanis az az elvárás, amely értelmében a potenciális károkozás megelőzendő, mert a károsodás bekövetkezése visszafordíthatatlan folyamatokat indíthat el.”³

Az állam hatósági és igazgatási feladatellátásának módosítása ennek következtében csupán akkor felel meg az alkotmányos elvárásnak, ha rendelkezésre állnak azok a feltételek, amelyek megakadályozhatják a negatív folyamatok elindulását. Ehhez egyrészt szükség van arra, hogy az állami szervek készen álljanak az elővigyázatosság és megelőzés elvén alapuló megalapozott környezethasználói döntés meghozatalához szükséges információk átadására, így ezek elérhetőségének biztosítására is, valamint különösen az anyagi jogi követelmények betartásának folyamatos ellenőrzésére, másrészt nélkülözhetetlen, hogy a környezethasználók kellően felkészültek legyenek a döntések meghozatalára. Ha például nincs elég idő a felkészülésre, akkor az veszélybe sodorhatja a nemzet közös örökségének megóvását, illetve sérülhet az egészséges környezethez való jog érvényesülése is.

Hangsúlyozandónak tartom, hogy a módosítások fenti szempontok szerinti értékelése elsősorban szakmai kérdés, része az egyes szaktárcákhoz rendelt feladatellátásnak, a hatáskörök gyakorlásának. A feladatokat és hatásköröket, valamint azok címzettjeit jogszabályok rögzítik. E körben a jogalkotás és a jogalkalmazás az állami/önkormányzati szereplőnek – ideértve a minisztériumokat is – nem csupán joga, hanem legalább ennyire kötelezettsége, ennek következtében a feladatok/hatáskörök átadása, vagy átvétele, ami csak jogszabályban rögzített feltételek esetén, azoknak megfelelően történhet. Így többek között a környezeti elemek használatára vonatkozó anyagi jogi követelményrendszeréről, annak meghatározási módjáról és eljárási eszközeiről, az ellenőrzések és gyakoriságuk előírásáról szóló jogszabályok előkészítése a szakmai területért felelős minisztérium hatáskörébe tartozó szakmai feladat, mely akkor is a szakminisztérium feladata és felelőssége marad, ha netán az igazgatási és hatósági feladatok ellátására rendelt és kijelölt szervezetek éppen nem tartoznak közvetlenül az adott minisztériumhoz.

2. az eljárási és szervezeti szabályok változása

Az Alkotmánybíróság a környezet- és természetvédelmi felügyelőségek hatósági integrációjának alaptörvénnyel való összhangjáról elfogadott fenti határozatában részletesen kitért arra is, hogy a szervezeti

³ 4/2019. (III. 7.) AB határozat [61]

változásokhoz igazodó eljárási szabályok megszületésének elmaradása miatt okozott alaptörvény-ellenes állapotot.⁴

A közigazgatás szervezeti struktúrája meghatározza azt is, hogy mikor, milyen eljárási szabályt kell alkalmazni. Emiatt a feladatok és hatáskörök telepítésének módosítása megváltoztathatja a tényállás tisztázásának rendjét, az állami szereplők egymás közti érdekegyeztetési mechanizmusát, az ügyfelek joggyakorlásának lehetőségeit és módját, érintve ezzel a tisztességes eljáráshoz és a jogorvoslathoz való jog, valamint a bírósághoz fordulás jogának érvényesülését is.⁵ Az egészséges környezethez való jog érvényesítésétől, érvényesíthetőségétől elválaszthatatlan ezen hivatkozott alaptörvényi rendelkezések érvényesülése.

Nyilvánvaló, amikor a jogorvoslathoz való jogra hatást gyakorló fellebbezési jog általános szabályai a közigazgatás szervezeti felépítéséhez kapcsolódnak, akkor a feladat- és hatáskör-telepítés egyúttal a jogorvoslathoz való jog mikéntjéről szóló döntés is.⁶ Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a kormányhivatali integráció felszámolta a környezeti érdekek önálló szervezeti képviselőjét az állami döntések során, ezért a hatósági határozatok tartalmát befolyásoló eljárási szabályoknak garanciális szerepe van.⁷ Ennek alapján kell kiemelnem, hogy a környezet állapotát közvetlenül befolyásoló hatósági döntések érdemi megtámadhatósága is az Alaptörvény P) cikkéből fakadó hármas kötelezettség (védelem, fenntartás és megőrzés) teljesülésének és az egészséges környezethez, illetve a testi és lelki egészséghez való alapvető jogok érvényesíthetőségének garanciái közé tartozik. Ezért e hatósági döntések esetén a jogorvoslathoz való jogot nemcsak a környezethasználó számára kell biztosítani, hanem a környezeti teherviselők, továbbá a környezetet és a természetet, mint *passzív alanyt* képviselők – jellemzően civilszervezetek – számára is, és azt az ő szempontjukból is értékelni kell, mert csupán ez állhat összhangban az Alkotmánybíróság határozatával.

Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata szerint érdemi jogorvoslatról akkor beszélhetünk, ha az képes a sérelem orvoslására, a döntés tényleges és teljes felülbírálatára. Az elővigyázatosság és a megelőzés elve alapján az egyfokú közigazgatási döntésekkel szembeni bírósági jogorvoslat akkor tekinthető érdeminek, ha az egyrészt a jogi kérdéseken túl a szakmai kérdésekre is kiterjed, aminek alapvető feltétele, hogy a hatóság szakmai állásfoglalása és annak indokolása egyértelműen megjelenjen magában a hatósági döntésben. Másrészt legalább ennyire lényeges kérdés, hogy amíg a bíróság az ügyben nem hozta meg érdemi határozatát, addig a hatóság döntése nem hajtható végre. Az sem vitatható, hogy a bíróság szakmai kérdésekben csak akkor tud dönteni, ha annak feltételei adottak, részben a bíróság összetételéből fakadóan, részben a bíróság által kirendelhető igazságügyi szakértői körön keresztül.

A jogorvoslathoz való jog érvényesülésének sérelmével jár, ha a jogorvoslati rend megváltoztatásakor a bírósági eljárási szabályok, vagy a személyi feltételek – azaz a környezeti kérdéseket, azok összefüggéseit, a környezeti elemeket, azok kapcsolatát befolyásoló tényezőket, hatásokat értékelni tudó szakértők – hiányoznak. Szükségesnek tartom felhívni a figyelmet arra is, hogy a jogalkotás elmulasztására visszavezethető alaptörvény-ellenes állapotot tovább rontja a

⁴ 4/2019. (III. 7.) AB határozat [70]-[93]

⁵ Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés, XXVIII. (1) és (7) bekezdései

⁶ Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény 116. § (2) bekezdése szerint törvényi rendelkezés híján fellebbezésnek csak akkor van helye, ha „a határozatot

a) *járási (kerületi) hivatal vezetője vagy – a képviselő testület kivételével – helyi önkormányzat szerve, vagy*
b) *rendvédelmi szerv helyi szerve hozta.*”

⁷ 4/2019. (III. 7.) AB határozat [87]

közigazgatás egyfokúvá tétele, ha a bíróság előtt nincsen lehetőség a hatósági döntés érdemi felülvizsgálatára, illetve a végrehajtás kötelező (automatikus) felfüggesztésére a környezetveszélyeztetés, károsítás megelőzése érdekében.

3. Az alkotmányos követelménynek megfelelő jogalkalmazás

Az Alkotmánybíróság által megfogalmazott fenti alkotmányos követelményeket egyrészt minden a környezethasználatból járó, a környezetállapotára hatást gyakorló tevékenység hatósági engedélyezésére irányuló eljárásban érvényesíteni kell, másrészt minden olyan eljárásban, amely a védett területekre közvetlen hatást gyakorol, vagy azt közvetlenül érinti.

Az Alkotmánybíróság az alkotmányos követelmény megfogalmazását a környezetvédelmi és természetvédelmi felügyelőségek kormányzati integrációjáról meghozott határozatában azért tartotta elégségesnek, mert nem fogadta el a felülvizsgálat alapjaként azt a feltételezést, *[...]hogy a kormányhivatal megszegi a jogszabályokat feladat- és hatáskörei gyakorlása során. [...]*”. Figyelemmel arra, hogy az állami szereplők feladatellátása és hatáskörgyakorlása lényegében az Alaptörvényre vezethető vissza, ebből egyenesen következik, hogy az állami szereplőkkel (így a kormányhivatal minden feladat- és hatáskörében való eljárásával) szemben általános elvárás, mintegy alkotmányos követelmény az alkotmányos értékek (így a nemzet közös örökségének) védelme, az alapvető jogok érvényesítéséhez szükséges feltételek biztosítása, valamint a jövő nemzedékek érdekeinek tiszteletben tartása.

Hangsúlyozandónak tartom, hogy ezen alkotmányos követelménynek a közigazgatás akkor tud megfelelni, ha

- a hatósági döntést hozó számára a környezet állapotáról és az azt befolyásoló tényezőkről megfelelő mennyiségű és minőségű információ áll rendelkezésére és azokat a tényállás tisztázása során el tudja érni;
- a hatóságok a nemzet közös örökségét, valamint a környezet állapotát és ezen keresztül a lakosság egészségét érintő ügyekben az ország egész területén azonos védelmet biztosító döntést képesek hozni.

Mindehhez elengedhetetlen

- *Az anyagi (és természetesen eljárási) jogi követelmények kikényszerítésére alkalmas állami szervezeti rendszer, mely feltételezi olyan összetételű és létszámú személyi állomány létét, amely képes megalapozott hatósági döntések meghozatalára, mert többek között a terepi jelenlétén keresztül közvetlen tapasztalattal rendelkezik a környezetállapotáról, az azt befolyásoló környezethasználatokról, a környezeti teherviselőkről és az őket érő hatásokról.*
- A személyi feltételek megléte ugyanakkor önmagában még nem elégséges, a hatósági és igazgatási *feladatok ellátásának – ideértve a monitoring rendszerek működtetését is – dologi és pénzügyi feltételeit is biztosítani kell.*
- Végül az is kiemelendő, hogy az *elektronikai rendszerek fejlesztése és a szakrendszerek összekapcsolása a visszalépés tilalma szempontjából akkor felel meg az alkotmányos elvárásnak, ha az nem jár adatvesztéssel és az adatgyűjtések mögött meghúzódó nevesített célok teljesítése nem kerül veszélybe.* Megjegyzendő, hogy az ilyen nagy rendszerek kialakításakor különös figyelmet kell fordítani az adatvédelmi szabályokon túl arra is, hogy az adatvédelemre hivatkozással a környezeti információk kezelhetősége korlátlan ideig megmaradhasson.

4. Jelen figyelemfelhívással érintettek köre

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. tv. 3. § (1) bek. a) és b), valamint g) pontjában foglaltak szerinti felhatalmazással élve az elsődleges címzettek érintettségük okán az alábbi miniszterek:

- az **agrár- és vidékfejlesztésért felelős miniszter, a belügyminiszter, az emberi erőforrásért felelős miniszter, valamint az innovációs és technológiai miniszter**, mint akiknek felelősségi körébe tartoznak a tágabb értelemben vett környezetvédelem különböző területei;

- a **miniszterelnökséget vezető miniszter**, akinek felelősségi körébe tartozik a közigazgatás működésének általános felügyelete és fejlesztése;

- az **igazságügyi miniszter**, akinek felelősségi köre különösen kiterjed az Alaptörvény általános védelmére, az abban foglaltak érvényesítésére, illetve ezzel összefüggésben nyilvánvalóan az Alkotmánybíróság vonatkozó határozatai érvényesülésének figyelemmel kísérésére;

- a **pénzügyminiszter**, tekintettel arra, hogy felelős az államháztartásért, és ezért közvetlen hatással van egyrészt Alaptörvény P) cikkének, illetve az Alaptörvény 38. cikkének hatálya alá egyidejűleg tartozó vagyonelemek megóvását, másrészt az egészséges környezethez való jog érvényesítését szolgáló igazgatási és hatósági feladatokat ellátó szervezetek, valamint a monitoring rendszerek működéséhez szükséges források biztosítását befolyásoló szabályozásra

- a **nemzeti vagyon kezeléséért felelős tárca nélküli miniszter**, akinek felelősségi köre kiterjed az Alaptörvény P) cikkének hatálya alá tartozó a nemzet közös örökségének állami tulajdonban álló elemeit érő szabályozás módosítása során a tulajdonvédelmi garanciák kialakítására.

2019. augusztus 15.

Dr. Bándi Gyula
a jövő nemzedékek szószólója